

Obujena koliščarska dediščina na Ljubljanskem barju

© Elena Leghissa

ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo; elena.leghissa@zrc-sazu.si

©Maja Andrič

ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo; maja.andric@zrc-sazu.si

©Tjaša Tolar

ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo; tjasa.tolar@zrc-sazu.si

©Borut Toškan

ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo; borut.toskan@zrc-sazu.si

©Anton Velušček

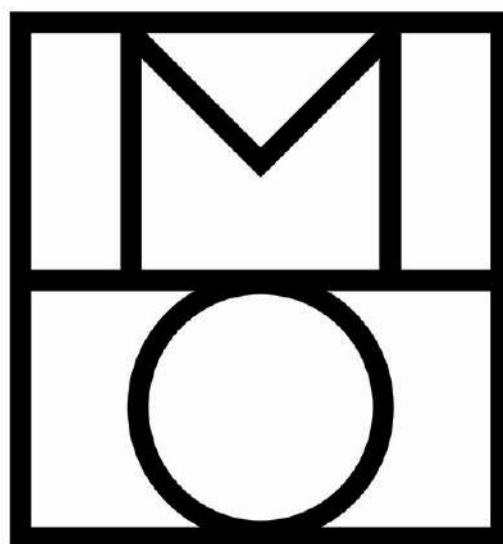
ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo; anton.veluscek@zrc-sazu.si

Leto 2022 je prineslo veliko pridobitev za arheološko in splošno javnost. V okviru projekta *Interpretacija biotske raznovrstnosti in dediščine kolišč na Ljubljanskem barju* (akronim Na-kolih) je bila na območju severovzhodno od Iga postavljena rekonstrukcija koliščarske vasi. Projekt je vodila Občina Ig v sodelovanju z Znanstvenoraziskovalnim centrom SAZU (Inštitutom za arheologijo in Geografskim inštitutom Antona Melika) ter javnim zavodom Krajinski park Ljubljansko barje. V okviru projekta je bil postavljen Morostig - Hiša narave in kolišč. Poleg rekonstrukcije koliščarske vasi predstavlja njegov sestavni del tudi nov interpretacijski center v središču Iga in tematska učna pot, ki se zaključi pri rekonstrukciji kolišč. V centru bodo med drugim predstavljeni zgodovina, načini raziskav naravne in koliščarske dediščine ter rezultati teh raziskav, na katerih temelji rekonstrukcija vasi. Tematska pot prikazuje biotsko raznovrstnost Ljubljanskega barja in severnoizjanska kolišča.

Inštitut za arheologijo ZRC SAZU je bil zadolžen za vsebine, vezane na kulturno dediščino, in je aktivno sodeloval pri zasnovi, gradnji ter postavitvi opreme kolišča.

Idejno zasnovo načrta koliščarske vasi smo pripravili upoštevajoč rezultate raziskav kolišč Parte in Parte-Iščica iz tretjega tisočletja pr. Kr. (Harej 1978; 1981–1982; 1987; Velušček, Čufar, Levanič 2000). Na podlagi dendrokronoloških raziskav je bilo mogoče na zadnjem od obeh omenjenih kolišč rekonstruirati natančne tlorise pravokotnih kolib (Velušček, Čufar, Levanič 2000, 88ss). Arhitekturno zasnovo kolišča sta pripravila Aleksander Ostan in Nataša Pavlin s sodelavci iz Ateljeja Ostan Pavlin d. o. o.

Namen rekonstrukcije koliščarske vasi pri Igu je bil celostno predstaviti življenje in okolje na območju Ljubljanskega barja v tretjem tisočletju pr. Kr., natančneje, v času

MOROSTIG

HIŠA
NARAVE
IN KOLIŠČ

HOUSE
OF NATURE
AND PILES

Slika 1. Logotip Morostiga.

vučedolske kulture, bogato zastopane na t. i. Dežmanovih koliščih pri Igu. Ustvarjeno je bilo manjše jezero, na robu katerega je postavljenih pet kolib. Tri so rekonstruirane v celoti, preostali dve pa sta prezentirani le s skeletom objekta (ena tudi s streho) (slika 2). V treh kolibah, ki so namenjene ogledu, so s pomočjo številnih replik posod, žlic, vretenc, košar, tkanine, sekir, nožev, sulic in druge opreme, vključujoč naravne (divje) in gojene prehranske dobrine, poznane iz tega obdobja, prikazane raznovrstne aktivnosti koliščarjev.

V prvi kolibi, hiši lončarjev, sta predstavljena način in material, uporabljen za gradnjo koliščarskih kolib in izdelovanje keramičnih predmetov (slika 3). Tu igra poglavitno vlogo glina. Prikazan je celosten postopek izdelovanja in krašenja keramičnih posod ter drugih predmetov.

Z repliko glinene peči je prikazan način žganja posod najrazličnejših zvrsti. Med njimi najdemo raznovrstne skodele na križnih nogah, vrče, lonce, visoke skodele in skodele, nekatere bogato okrašene z brazdastimi in navadnimi vrezi, zapolnjenimi z belo apnenčasto inkrustacijo.

Druga koliba, hiša tkalcev, je namenjena predstavitvi tkanja in prehrane koliščarjev (slika 4). Z raznovrstno posušeno hrano iz divjine in polj smo želeli predstaviti, kaj/koliko si je takrat človek že sam vzgojil, kaj pa je lahko nabiral in jedel iz narave. V posodah in košarah, na policah in stenah so med drugim razstavljeni ječmen, pšenica, lešniki, želodi, posušene drnulje, trnulje, volčje jabolko, robide, gozdne jagode in grozdje. Replike statev, uteži, keramičnih vretenc, šivank, šil in tekstilnih izdelkov služijo za prikaz načina tkanja v tedanjem času.

Slika 2. Pogled na rekonstrukcijo koliščarske vasi na Igu - Morostig. (foto: E. Leghissa, 2022).

Slika 3. Morostig. Pogled v prvo kolibo, hišo lončarjev, s predstavljenim postopkom izdelave in krašenja keramike ter z repliko lončarske peči in keramičnih posod (foto: E. Leghissa, 2022).

Tretja koliba je hiša metalurgov. V njej predstavljamo metalurgijo in dejavnosti lova, ribolova, izdelovanja predmetov iz kamna, kosti in rogovja ter živinorejo (slika 5). Bogato so zastopane živalske kože, ki ponujajo vpogled v koliščarsko živinorejo in »divji« lov, s čimer je prikazana tudi pestrost živalskega sveta v obdobju koliščarjev. Zastopane so kože goveda, koz, ovc, divjih prašičev, jelenov in medvedov. Replike kamnitih najdb posnamejo natančno izdelane sulice s kremenastimi ostmi, bodala, sekire in nože, žrmlje in raznovrstne tolkače ter bruse. Metalurgijo smo predstavili z repliko metalurške peči, pri kateri smo uporabili usnjene mehove z nastavki, šobe in talilne posode. Reproducirani so bili kalupi sekir tipa Kozarac in Altheim.

Izgradnja koliščarske vasi in postavitev opreme v posameznih kolibah sta bili za vse udeležence pravi izziv. Hkrati sta veliko pripomogli k preizkušnji in prenosu teoretskega arheološkega znanja v prakso. Že vrsto let je bil tovrsten muzej veliki deziderat ne le arheološke, temveč tudi splošne javnosti. Ižanska kolišča, vpisana na UNESCOv seznam Prazgodovinskih kolišč okoli Alp, so tako z rekonstrukcijo pridobila dodaten pomen v mednarodni mreži UNESCOve in koliščarske dediščine.

Ogled Morostiga bo možen od marca 2023 dalje. Več informacij je dostopnih na spletni strani <https://morostig.si/>.

Slika 4. Morostig. Pogled v notranjost druge kolibe, hiše tkalcev, s prehrabnimi rastlinami in statvami (foto: E. Leghissa, 2022).

Slika 5 Morostig. Pogled v notranjost tretje kolibe, hiše metalurgov, s predstavitevijo živalstva, s koščeni, roženi in kamnitim orodjem ter metalurškim kotom (foto: E. Leghissa, 2022).

Literatura / References

HAREJ, Z. 1978, Kolišče v Partih pri Igu na Ljubljanskem barju. – *Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji* 6, 61–94.

HAREJ, Z. 1981–1982, Kolišče v Partih pri Igu na Ljubljanskem barju – raziskovanja 1978. in 1979. leta. – *Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji* 9–10, 31–99.

HAREJ, Z. 1987, Kolišče v Partih pri Igu na Ljubljanskem barju – raziskovanja leta 1981. – *Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji* 15, 141–193.

VELUŠČEK, A., K. ČUFAR, T. LEVANIČ 2000, Parte-Iščica, arheološke in dendrokronološke raziskave (Parte-Iščica, archaeological and dendrochronological investigations). – *Arheološki vestnik* 51, 83–107.
